

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

УДК 374.14/525:0.72

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-70-231-240

Кириченко Дмитро Олександрович

аспірант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6532-5912

technomag99@gmail.com

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У НІМЕЧЧИНІ

У сучасному світі, охопленому глобалізацією, зв'язки між державами розвиваються на всіх рівнях і в усіх сферах, освіта не є винятком. Академічній мобільності приділяють увагу не лише науковці, а політичні інституції та бізнес. Вона зближує держави, створює важливі та необхідні зв'язки між їхніми представниками, які в майбутньому допоможуть вивести таке співробітництво на новий рівень.

У статті здійснено аналіз розвитку академічної мобільності студентів у Німеччині. В процесі роботи автор послуговувався глобалізаційним підходом, з метою коректної інтерпретації зовнішньої освітньої та культурної політики Німеччини, на всіх стадіях її історичного розвитку. У роботі використано історичний аналіз для хронологічної характеристики становлення загальноєвропейської та німецької з освіти та науки. Порівняльний аналіз використано для виявлення особливостей розвитку академічної мобільності в Німеччині та в країнах Європейського Союзу в цілому, а також для того, щоб простежити еволюцію академічного співробітництва між державами.

У результаті дослідження встановлено три етапи становлення та розвитку академічної мобільності Німеччини: період зародження академічної мобільності (XIV ст. - середина XX ст.); період розвитку вхідної мобільності (середина XX ст. - 80-ті рр. XX ст.); період розвитку двосторонньої мобільності (80-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.). Констатовано, що підписання Болонської декларації мало колосальний вплив на розвиток міжнародного співробітництва та розвитку мобільності між закладами вищої освіти Німеччини та країн-учасниць декларації. Встановлено, що академічна мобільність є ефективним механізмом створення іміджу держави, а також має, певною мірою, масовий ефект.

Ключові слова: етапи розвитку, академічна мобільність, Болонська декларація, Лісабонська конвенція, університети, заклади вищої освіти, Німеччина.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Розвиток академічної мобільності студентів у сучасних умовах виступає стратегічною метою не лише на локальному рівні, а й в масштабах усієї країни. Для вітчизняного студентства участь в програмах мобільності виступає як мотивація вивчення іноземних мов, поповнення культурного та професійного досвіду. Важливо те, що одержавши цей досвід, студенти повертаються до свого університету. З одного боку це стимулює процес міжнародної інтеграції в галузі вищої освіти. З іншого – сприяє популяризації вітчизняних цінностей в студентському середовищі закордоном.

Болонський процес та участь у ньому України – яскравий приклад спроби низки країн об'єднатися у вирішенні питань міжнародної співпраці, визнання й еквівалентності знань. Академічна мобільність студентів у цьому контексті – одна з основних цілей Болонських угод. Більш того, в сучасних умовах заклади вищої освіти (ЗВО) знаходяться в ситуації

жорсткої конкуренції один з одним. Кількісні показники академічної мобільності (кількість іноземних студентів, кількість учасників програм обміну або програм мобільності, партнерські угоди із закордонними освітніми закладами) не лише дозволяють ЗВО претендувати на гідне місце у світовому рейтингу, а й просувають імідж університету на міжнародній арені.

Вивчення закордонного досвіду, зокрема Німеччини як світового освітнього центру зі стабільно високою кількістю іноземних студентів і найбільш збалансованим рівнем вхідної та вихідної мобільності студентів, представляє особливий науковий інтерес. Насамперед, у межах проведення порівняльного аналізу організаційних механізмів розвитку і форм організації академічної мобільності студентів, а також нормативно-правової бази її розвитку в Україні та Німеччині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наукова думка налічує значну кількість наукових робіт, що присвячені проблемам періодизації академічної мобільності. Серед дослідників, які мають такі праці особливу увагу привертають вітчизняні: А. Антонов, С. Вербицька, А. Гладир, М.Ковбатюк, В. Шевчук, . І. Шпекторенко та закордонні: Ф. Альтбах, М. ван дер Венде, Х. де Віт, Г.Лаурейс, С. Маргінсон, Дж. Найт, Б. Рівз, Х. Ріддер-Сімоенс, У. Тайхлер та інші науковці. Більшість досліджень охоплюють період ХХ-ХХІ ст., а попередні періоди описані фрагментарно. Так, Г. Лаурейс, Х. Ріддер-Сімоенс у своїх наукових працях досліджують проблему періодизації академічної мобільності; С. Маргінсон, Дж. Найт, У. Тайхлер вивчають тенденції та перспективи розвитку академічної мобільності в різних регіонах світу; С. Вінсент-Ланкрін, Ф. Мюхе аналізують мотивацію суб'єктів організації студентської мобільності та стратегії переміщення іноземних студентів до вищих навчальних закладів (ВНЗ) різних країн.

Мета статті полягає у виокремленні та теоретичному обґрунтуванні етапів розвитку академічної мобільності в Німеччині, а також визначенні особливостей кожного із періодів.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Академічна мобільність у своєму розвитку пройшла чималий шлях. Однак, як можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому ЗВО чи науковій установі країни постійного проживання чи за її межами, вона сформувалась лише в другій половині ХХ ст. За даними ЮНЕСКО, до 1960 р. лише 2% студентів у світі були мобільними, їхня кількість досягла 300 000 осіб.

З 1970 р. у Сінгапурі працює регіональний інститут вищої освіти. У 1972 р. міжнародне співробітництво вищої школи під егідою ЮНЕСКО організувало Міжнародну Асоціацію Університетів – Університет Об'єднаних Націй (1972 р., Токіо). Дана організація виконує низку важливих завдань:

- удосконалення функціонування системи закладів вищої освіти;
- забезпечення взаємного визнання дипломів;
- розвиток регіональної співпраці закладів вищої освіти [3, с.21].

У тому ж році був відкритий Європейський центр вищої освіти в Бухаресті, а у Празі була підписана конвенція 9ти країн Східної Європи «Про взаємне визнання й еквівалентність документів про закінчення середніх, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, а також документів про присвоєння наукових ступенів і звань». Вагому роль у становленні академічної мобільності відіграли регіональні конференції міністрів освіти країн-членів ЮНЕСКО. На них обговорювались питання міжнародної співпраці між університетами. У кінці 80-х рр. ХХ ст. спостерігається активізація міжнародної співпраці в питаннях організації обміну студентами та взаємним обміном дипломів, а також зростання міжнародних зв'язків з великою кількістю закордонних університетів і міжнародних організацій під патронатом ЮНЕСКО [6, с.36].

У 90-х рр. ХХ ст. спостерігається тенденція законодавчого врегулювання академічної мобільності на міждержавному рівні. Саме в цей час багатьма країнами усвідомлюється

необхідність змін у системі вищої освіти. На перший план виходять такі проблеми, як замкнутість наукових спеціалізацій, потреба в міждисциплінарних освітніх програмах і модульних технологіях. Ці невирішені питання привели до створення та підписання: Маастрихтського договору (1992), «Білої книги» (1995), «Зеленої книги» (1995), Ліссабонської конвенції (1997) і Сорбоннської декларації (1998). «Біла книга» підкреслює необхідність в наданні студентам нових знань і боротьбі з їхнім відрахуванням. Зміст «Зеленої книги» сфокусовано на соціальних, правових і практичних проблемах мобільності. Ліссабонська конвенція закликає заохочувати міжвузівські угоди. Сорбоннська декларація закликає до гармонізації ступенів і дипломів різних країн. Мобільність в ній виступає в якості мети, яка передбачає рівні можливості доступу до постачальників і споживачів освітніх послуг [8, с.10].

На початку XXI ст. зростають міжнародні зв'язки між університетами різних країн, у зв'язку з чим частіше виникають розмови про інтернаціоналізацію вищої освіти. Дж.Найт визначає інтернаціоналізацію як процес упровадження міжнародного аспекту в дослідницьку, освітню й організаційну функції вищої освіти. Дослідник зазначає, що активна міжнародна співпраця є не лише показником престижності університету, а й джерелом додаткового прибутку. Академічна мобільність студентів є однією з головних форм інтернаціоналізації вищої освіти. На межі XX та XXI ст. понад 1 млн. студентів уже мали досвід навчання закордоном. Найбільш популярним напрямом були і залишаються США, Канада, Німеччина, Франція, Австрія, Польща, Японія та ін. [1].

Якщо проаналізувати деякі із зазначених країн, стосовно привабливості для здобуття освіти, то Німеччина займає провідні позиції серед країн Західної Європи. Під час вступу на навчання абітурієнтам необхідно витримати іспит з німецької мови, надати свідоцтво про освіту, одержане в інших країнах ЄС. Кожен вищий навчальний заклад має резервні місця для іноземних студентів. Франція також на законодавчому рівні закріпила пріоритет розвитку міжнародного обміну студентами, визнання дипломів про вищу освіту і створення міжнародних освітніх програм. Японія через академічний обмін студентами популяризує свою культуру, мови і цінності. В країні організовуються курси вивчення японської мови для іноземців, знижується оплата за проживання, будуються окремі будинки для іноземних студентів. У Китаї відкриваються спільні з іноземними партнерами вищі навчальні заклади (США, Франція, Сінгапур, Австралія, Канада, Японія).

На Лондонському саміті в жовтні 2005 р. країни Європейського Союзу (ЄС) послабили візові виклики для людей певних професій, зокрема таких як освіта і наука. Однак все ще зберігаються певні бар'єри для активного розвитку студентської мобільності. Серед них можемо виокремити: фінансові, еміграційні, мовний бар'єр і недостатня поінформованість студентів про програми мобільності в наявних партнерських угодах між університетами.

У зв'язку з цим, більшість університетів проводять низку заходів з метою подолання цих перепон, наприклад:

- вводять програму грантів чи кредитів для студентів, які бажають брати участь в програмах мобільності;
- інтенсивно проводять рекламні акції, інформують закордонні університети про наявні в їх країнах заклади вищої освіти;
- переглядають діючі нормативні акти з питань еміграційного режиму, спрощують заходи, що контролюють в'їзд та перебування іноземних студентів;
- створюються мовні курси та школи на допомогу студентам у вивченні іноземних мов [1].

У 2015 р. за результатами конференції країн-учасниць Болонського процесу в Єревані ще раз наголошено на важливості подальшого розвитку академічної мобільності студентів, яка становила особливу актуальність під час економічної кризи, зростання безробіття тощо. В Єреванському ком'юніке зазначаються основні «слабкі» місця реалізації болонських декларацій. Серед них створення єдиної структури академічних ступенів і системи кредитів (залікових одиниць), єдиних стандартів і керівництва із забезпечення якості освітніх послуг,

співробітництва в межах програм мобільності, спільних програм і дипломів. Міністри ЄС домовились розробити більш ефективну політику визнання одержаних закордоном кредитів, кваліфікацій з метою продовження навчання і професійної діяльності.

За прогнозами експертів до 2025 р. кількість студентів, що скористаються можливостями академічної мобільності зросте більше, ніж удвоє, і досягне 4,9 млн. осіб. На європейському та світовому рівні цей процес має системний, організований на рівні державної політики характер [1].

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час наукового пошуку були використані різні методи дослідження: аналіз педагогічної та довідникової літератури, нормативних документів щодо розвитку академічної мобільності в світовому контексті; порівняння в часі та територіально-просторове порівняння з метою встановлення особливостей розвитку академічної мобільності в Німеччині в різних історичних періодах; експертна оцінка академічної мобільності для розкриття внутрішніх взаємозв'язків та закономірностей її розвитку.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Звертаючись до витоків явища академічної мобільності зазначимо, що мобільність студентів в її сучасному розумінні бере початок з появою перших середньовічних університетів у XI ст. На думку деяких науковців [10, 12, 13, 15 та ін.], згадки про академічну мобільність містяться в працях Платона, Сократа, Піфагора, Аристотеля, котрі вважали, що мета освіти полягає у вихованні особистості, яка повністю відповідає вимогам сучасного суспільства. Деякі науковці [15, 17, 19] вбачають прообрази академічної мобільності в подорожах здобувачів і викладачів у часи пізньої античності (IV – VII ст.). Е.Уоттс [19, с.480] і С.Бредбері [13, с.75] підтримують думку, що вже в Ранній Візантії бажаючи одержати більш обширні знання прагнули потрапити в Афіни – місто, яке було значним інтелектуальним центром у всьому Східному Середземномор'ї.

Автори численними прикладами доводять, що подібні подорожі були розповсюджені переважно серед філософів. Як наслідок утворилися своєрідні інтелектуальні центри, наприклад Лібаній, які ставали метою студентських подорожей. Значний інтерес для освіченої молоді того часу представляла неоплатонічна школа Плутарха, Прокла і Сіріана в V ст. Подібні подорожі не регулювались владою, вони здійснювались за бажанням самих студентів, індивідуально. Таким чином, згідно з Е. Уоттсом і С.Бредбері цей період є «розквітом» академічної мобільності пізньоантичного часу. Однак, у цьому випадку поняття «академічної мобільності» у вищезазначених науковців і її сучасне трактування не співпадають [19, 13].

Загальноприйнято вважати, що мобільність студента передбачає його повернення в свій заклад освіти після навчання в іншому вузі впродовж семестру чи року. В період Пізньої Античності студенти мали змогу подорожувати з одного міста до іншого впродовж досить тривалого часу в пошуках необхідних знань та вчителів. Деякі з них так і залишались в цих інтелектуальних центрах і не повертались в рідне місто. Відповідно до цього твердження робимо висновок, що є сенс розглядати ці подорожі не як академічну мобільність, а як освітні подорожі або освітній туризм.

Згідно з С.Вербицькою поява академічної мобільності в Європі пов'язане з появою середньовічних університетів:

- Болонський університет (кінець XI ст.);
- Парижський (XII ст.);
- Оксфордський і Кембриджський в Англії (XIII ст.);
- Саламанський в Іспанії (XIII ст.);
- Неаполітанський в Італії (XIII ст.).

Кількість університетів зростала досить швидкими темпами – в XIII ст. їх нараховувалось 19, в XIV ст. – 44, до 1500 р. – вже 65. Поява університету для конкретного міста означала зростання торгівлі, суспільного життя, збільшення місцевого бюджету і низку привілеїв для викладачів та студентів: звільнення від проходження військової служби, власне управління, суд, право надання наукових ступенів тощо. Характерною рисою університетів середньовіччя, як у північних, так і в південних державах Європи було використання спільної мови, латинської, що визначала високу мобільність як викладачів, так і студентів. Останні, як соціальна група володіли певним релігійним імунітетом, що звільняло їх від податків, полегшувало їхню мобільність і утверджувало в свідомості належність до особливої групи.

Однією з важливих особливостей середньовічних університетів було прагнення до незалежності, «вольностей». Студенти мали можливість вільно переходити з одного університету до іншого. Ф.Паульсен називає широке використання такого права кочівництвом [16, с. 51]. Вони могли пройти великий шлях для того, щоб прослухати лекції того чи іншого науковця. Особливо затребуваними лекторами були: Арнольд да Вілланова (Салерно, викладач медицини, 1235-1313); Роджер Бекон (Оксфорд, викладач природничих дисциплін, 1214 – 1292); Ірнерій (Болонья, юрист, правник, 1055-1130); Фома Аквінський (Париж, теолог-раціоналіст, томіст, 1225-1274) [3, с.22].

Німецький науковець У.Тайхлер також дотримувався думки, що мобільність бере свої витоки в середньовіччі, де учні та вчителі перетинали кордони держав у пошуку знань, а ремісники тривалий час подорожували Європою, здобуваючи професійний досвід [15, с.95].

Уважаємо за необхідне окремо зупинитись на Болонському університеті. За словами сучасників, значна кількість студентів з різних країн зробили університет і місто загалом інтернаціональним. У результаті було створено дві корпорації: ультрамонтанів – іноземців і цитромонтанів – італійців [15, с.96]. Університети були не лише освітніми закладами, вони відігравали значно більшу роль в житті міста і держави. По-перше, наукові ступені гарантувались папством, відповідно мали визнаватися в усьому християнському світі. По-друге, вони зрівнювали соціальні кордони між представниками різних прошарків суспільства. По-третє, приносили чималий дохід. До XIV ст. в Європу переїхала доволі велика кількість студентів, яких називали мандрівними або вагантами. Вони неодноразово мали шанс навчатися в різних європейських університетах і школах. Виходячи з вищевикладеного, можемо зробити висновок, що основні принципи мобільності студентів, які є нині, з'явилися саме в Середньовічній Європі: інтернаціоналізм вищої освіти, автономність університетів, еквівалентність дипломів і кваліфікацій [15, с.96].

К.Керр виокремив три етапи розвитку академічної мобільності. Він також вважає, що витоки цього соціокультурного феномену варто шукати в середньовіччі. Під час становлення перших університетів. Науковці та філософи цього часу вважались носіями універсальних знань, одним з основних принципів освіти того часу були: доступність і відкритість, що й до цього часу визначає зміст академічної мобільності. В межах другого періоду (XIX – перша половина XX ст.), на думку К.Керру, академічна мобільність слугує основним інструментом реалізації основних цілей держави – політичних, економічних і національних.

Друга половина XX ст. перша чверть XXI ст. виокремлена дослідником у третій етап розвитку академічної мобільності. Університет розглядається дослідницькою установою, якій притаманна космополітичність, більш активна, ніж в попередні періоди міжнародної діяльності. Особливої уваги заслуговує останній, третій період, для якого характерні процеси інтернаціоналізації і глобалізації, які, безсумнівно, торкнулися і системи вищої освіти [17, с.79].

У.Тайхлер доречно зазначає, що Болонський процес, ініційований в 1999 р. є значним кроком уперед у питаннях зближення співробітництва в галузі вищої освіти. Однак, на його думку, дані проблеми вже піднімалися раніше – задовго до підписання Декларації. Після закінчення Другої світової війни здійснювались спроби подолати ізоляцію національних систем освіти низки країн. У.Тайхлер виокремив чотири періоди розвитку співробітництва і

академічної мобільності студентів, як основного елементу даної співпраці [15, с.99-100]. Інформація про них подана в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапи розвитку академічної мобільності в Європі (за У.Тайхлером)

Етапи розвитку	Основні характеристики
50ті рр. XX ст.	Академічна мобільність студентів виступає як засіб зближення країн. Рада Європи відіграє ключову роль в питаннях визнання дипломів та освітніх програм шляхом уведення низки конвенцій
60-80 рр. XX ст.	У більшості західноєвропейських країн спостерігається тенденція зростання кількості мобільних студентів, що має сприяти економічному зростанню цих країн і забезпечити рівність в доступі до вищої освіти.
90ті рр. XX ст.	Зростання співробітництва в галузі вищої освіти і збільшенням кількості мобільних студентів, передусім завдяки початку реалізації програми Еразмус в 1987 р.
Початок XXI ст. по теперішній час	Окремі європейські країни спільно домовляються про спільну політику в галузі вищої освіти. Мова йде, насамперед, про Болонську Декларацію і Ліссабонську Конвенцію, а також діяльність ЄС у питаннях співробітництва і створенні єдиного наукового та освітнього простору.

О. Сушик та І.Сушик також підтримують думку про те, що європейська система академічної мобільності зародилась саме в період середньовіччя. Він вважає, що саме в цей час і з'являється цей феномен. Із цим судженням не можемо не погодитися, оскільки мобільність студентів у сучасному розумінні має на увазі фізичне переміщення з рідної країни або міста з метою здобуття освіти.

Однак другий період вони встановлюють в межах XV – кінця XIX століття. Науковець вважає, що в цей час розвивається переважно міжконтинентальна мобільність у європейських країнах, що мають свої колонії. Академічна мобільність у цей період має елітарний характер і доступна незначній кількості студентів. Становище погіршують і нестабільне соціально-політичне становище багатьох країн, революції та інші соціальні катаклізми.

Третій період (початок XX століття - 1945 рік) характеризується різким скороченням кількості «мобільних» студентів з численних причин: світові війни, революції, репресії та величезні людські втрати. Академічна мобільність у Європі підтримується тільки в колоніальних і постколоніальних країнах.

У межах четвертого періоду (1946-1991) за О. та І.Сушик академічна мобільність студентів розвивалася в умовах «холодної» війни, однак у двох ворогуючих регіонах – Східній та Західній Європи – по-різному. У Східній Європі її використовували винятково в політичних цілях, тоді як у Західній – не тільки в політичних, а й соціальних та економічних, для чого укладалися двосторонні договори про співпрацю між країнами.

П'ятому періоду (1992 рік - до теперішнього часу) характерне зростання академічної мобільності, що виражалось, насамперед, зростанням кількості студентів-учасників програм мобільності, зростанням кількості програм мобільності та співробітництва між університетами різних країн, розвитком міжнародної діяльності ВНЗ по всьому світу. Передумовами такого різкого стрибка, за І.Федоровою була низка демографічних, економічних і геополітичних чинників. З думкою дослідника не можна не погодитися, тому що саме в цей період розпочинається Болонський процес, у якому ключовим чинником розвитку міжнародного співробітництва між університетами є академічна мобільність студентів і викладачів [9].

Наступний етап (середина – кінець XX століття) характеризується великим зростанням кількості учасників програм мобільності через розвиток міжнародного співробітництва, науково-технічну революцію, перехід вищої освіти на масовий рівень.

Сьомий етап (кінець XX століття - теперішній час) не випадково був названий автором «інтегративним». Підписання Болонської Декларації, курс на інтернаціоналізацію освіти в

значною мірою сприяли розвитку академічної мобільності та міжнародного співробітництва [2].

Якщо акцентувати увагу безпосередньо на розвитку академічної мобільності саме в Німеччині, то варто одразу зауважити, що ця країна здавна була приваблива своїм рівнем і якістю освіти, особливо на рівні докторантури [18]. Як і в більшості європейських країн, академічна мобільність студентів у Німеччині з'явилася зі створенням перших університетів. Проте впродовж значного проміжку часу вона не мала масового характеру, тому перший період - період зародження академічної мобільності студентів - ми відносимо до XIV - середини XX ст. Нечисленні поїздки студентів не мали організованої підтримки з боку держави і здійснювалися на індивідуальних засадах. Упродовж близько 30 років після закінчення Другої світової війни академічна мобільність розвивалася досить активно.

Другий період (середина XX століття - 1980-ті рр. XX ст.) – період розвитку вхідної мобільності в Німеччині. Згідно зі статистикою ЮНЕСКО, кожен 10 років чисельність мобільних студентів подвоювалася в цей період. Головними приймаючими країнами в цей період були США, Велика Британія, Франція, СРСР, Німеччина, Канада та Італія [16, с. 51]. Друга світова війна стала причиною пошуку шляхів інтеграції та налагодження стосунків між Америкою і Європою та всередині самої Європи. На думку Б. Барон, різке зростання мобільності в повоєнний період пояснюється зростанням потоків студентів із країн, що розвиваються, у розвинені країни [16, с.51].

Служба академічних обмінів (DAAD), що функціонувала на той момент у Німеччині, здебільшого займалася фінансуванням іноземних студентів, які приїжджали до Німеччини. Таким чином, Німеччині була властива вхідна академічна мобільність студентів, які приїжджали з низки причин, серед яких: престиж вищої освіти, стійкі зв'язки з низкою європейських країн [12, с. 50]. Політика відкритості для іноземних студентів, якої дотримувалася Німеччина в цей період, була покликана посприяти відновленню репутації Німеччини після подій Другої світової війни. Однак до кінця 1970-х рр. низка ініціатив щодо іноземних студентів, здійснених у зв'язку з розвитком національних систем вищої освіти, сповільнила розвиток мобільності. У Німеччині було встановлено фіксовані квоти для іноземних студентів за галузями наук і посилено візовий режим. Проте інтерес до академічної мобільності не згас, доказом цього стало збільшення бюджету, що виділяється для організації DAAD, яка відповідала за організацію мобільності студентів у Німеччині [5]. Загалом, ставлення до академічної мобільності як до головного інструменту міжнародного співробітництва усвідомлювалося і підтримувалося багатьма країнами. Починаючи з 80-х рр. XX ст. спостерігається зміна парадигми в розвитку академічної мобільності в Німеччині.

Третій період - період розвитку двосторонньої академічної мобільності в Німеччині, що бере початок у 1980-ті рр. та триває по теперішній час. Саме з цього часу усвідомлюється важливість не лише залучення іноземних студентів із зарубіжних університетів, а й можливості німецьких студентів ознайомитися з культурою зарубіжних країн та одержання академічного досвіду. У 1976 р. Рада Європейських Громад ухвалила програму в галузі освіти, яка була спрямована на пряму підтримку академічної мобільності, зокрема за допомогою створення Спільних освітніх програм (Joint Study Programme) [11, с.11].

Ці проекти були спрямовані на просування спільних освітніх програм між закладами вищої освіти, тим самим забезпечуючи більшу схожість у змісті та структурі вищої освіти, а також забезпечували студентів грантами для тимчасового навчання за кордоном. До 1983 р. кількість проектів, здійснюваних у рамках цих програм, збільшилася до 200 [12, с. 51-52]. Однак безсумнівним кроком уперед у розвитку академічної мобільності було відкриття програми ЕРАЗМУС у 1987 р., яка й дотепер є однією з провідних програм, що реалізують академічну мобільність студентів у багатьох країнах світу, в тому числі й в Україні. Низка схожих програм (Темпус (Tempus), Лінгва (Lingua), Кометт (Comett), Колумбус (Columbus), Сократ (Socrat), Леонардо да Вінчі (Leonardo da Vinci) та ін.) також зробили свій внесок у розвиток мобільності в Німеччині. До 90-х рр. XX ст. спостерігається перехід від вертикальної схеми співпраці до горизонтальної, що передбачає співпрацю на рівних правах

і можливостях [15, с. 9]. Такий перехід вимагав пошук шляху зближення структур і змісту вищої освіти між країнами, що виразився в ухвалених уже згаданих вище Лісабонській конвенції та Сорбонській декларації, а також у підписанні Болонської декларації. Нині основні положення Декларації успішно реалізуються у вищих навчальних закладах Німеччини (двоступенева вища освіта, система кредитних одиниць, програми мобільності, мережа інформаційних центрів із забезпечення мобільності).

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, розвиток академічної мобільності в Німеччині проходив у кілька етапів:

- період зародження академічної мобільності (XIV ст. - середина XX ст.) - перші університети і нечисленні поїздки студентів до закордонних ВНЗ;
- період розвитку вхідної мобільності (середина XX ст. - 80-ті рр. XX ст.) - зростання кількості студентів, що приїждять до університетів Німеччини;
- період розвитку двосторонньої мобільності (80-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.) - відкриття низки програм європейського рівня, що сприяють розвитку мобільності, гармонізація структур вищої освіти та підписання низки нормативних актів, що визначили розвиток співробітництва в царині вищої освіти, а також розвиток співпраці у сфері вищих навчальних закладів.

Академічна мобільність студентів у Німеччині з'явилася зі створенням перших університетів і не мала масового характеру до XX ст. Для другого періоду був характерний розвиток вхідної мобільності в Німеччині, було притаманне значне зростання вхідної мобільності, що здійснюється організацією DAAD. Відтоді академічна мобільність розглядається як інструмент зближення країн у повоєнний період. Починаючи з 80-х рр. XX ст. починається період розвитку двосторонньої академічної мобільності в Німеччині, який триває й досі. Низка ініціатив європейського рівня та запуск програм для студентів і викладачів європейських країн значною мірою сприяли зростанню як вхідної, так і вихідної мобільності студентів у Німеччині. Підписання Болонської Декларації мало колосальний вплив на розвиток міжнародного співробітництва та розвиток мобільності між закладами вищої освіти Німеччини та країн-учасниць.

До перспектив подальших досліджень відносимо виокремлення та теоретичне обґрунтування етапів розвитку академічної мобільності в Україні, встановлення особливостей кожного з них та порівняння із німецькими процесами. Це дозволить визначити спільні та відмінні риси та змоделювати правильний вектор розвитку академічної мобільності для вітчизняної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір". Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/akademichna-mobilnist-yak-faktor-integracii-ukraini-u-svitoviy> (дата звернення: 01.09.2023)
- [2] Болонська декларація. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://euroosvita.net/prog/data/attach/1038/BOLOGNA_DECLARATION.pdf (дата звернення: 01.09.2023)
- [3] Вербицька С. В. (2009). Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 45. С.20-26.
- [4] Карпенко М. М. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niurr.gov.ua>
- [5] Офіційний сайт DAAD [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.daad.de. (дата звернення: 03.09.2023).
- [6] Слюсаренко О. М. (2015). Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія. Київ : Пріоритети. 384 с.
- [7] Скиба Т. Ю. (2013). Аналіз стану і тенденції розвитку вищої освіти в Україні. *Наукові праці. Державне управління*. Вип. 202. Т. 214. С. 136–140
- [8] Сушик, О., Сушик, І. (2019). Академічна мобільність українських студентів в історичній ретроспективі: витоки, напрями, мотиви. *Освітологія*, (8), с.8–18.

- [9] Федорова І. І. Академічна мобільність українських студентів сучасного освітнього простору [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/higher_school/39508/
- [10] Altbach, Ph. G. (2002). Knowledge and education as an international commodity: the collapse of the idea of the common good. *International Higher Education*, 28, 2-5.
- [11] Altbach, Ph. G., Knight, J. (2007). The internationalization of Higher Education; motivation and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11.
- [12] Baron, B. (1993). The Politics of Academic Mobility in Western Europe. *Higher Education Policy*, 6(3), 50-54.
- [13] Bradbury, S. (2004). Libanius' Letters as Evidence for Travel and Epistolary Networks among Greek Elites in the Fourth Century. *Travel, Communication and Geography in Late Antiquity: Sacred and Profane* / Eds. L. Ellis, F.L. Kidner. Aldershot / Burlington. P. 73-80.
- [14] Lisbon European Council (2000) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
- [15] Teichler, U. (2009). Internationalisation of Higher Education: European Experiences. *Asia Pacific Education Review*, 10, 93-106
- [16] Chitoran, D. (1988). Student mobility in the Europe region: a statistical evaluation / D. Chitoran, V. Nicolae. *Higher education in Europe*, 8, 3, p. 51.
- [17] Kerr, C. (1994). Higher education cannot escape history: issues for the twenty first century. *Suny Series Frontiers in Education*. Albany: State University of New York Press. – 248 p.
- [18] Powell, J.J.W. (2010). Comparing Transfers of Skill Formation Institutions in Germany, Great Britain and the United States. Presentation at the INVEST Workshop. Institutional Change at the Nexus of Vocational and Higher Education. Berlin: WZB, 16.
- [19] Waters, J. L. (2007). Roundabout routes and sanctuary schools: The role of situated educational practices and habitus in the creation of transnational professionals, *Global Networks*, 7 (4), 477–497.

DEVELOPMENT OF ACADEMIC MOBILITY OF STUDENTS IN GERMANY

Kyrychenko Dmytro Oleksandrovysh

PhD student at the Department of Pedagogy, Vocational Education and

Management of Educational Institutions of Vinnytsia

Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,

Vinnitsia, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-6532-5912

texnomag99@gmail.com

Abstract. In today's globalised world, ties between countries are developing at all levels and in all areas, and education is no exception. Academic mobility is not only a matter of interest to academics, but also to political institutions and businesses. It brings states closer together, creates important and necessary links between their representatives, which will help to bring such cooperation to a new level in the future.

The article analyses the development of academic mobility of students in Germany. In the course of the work, the author used a globalisation approach in order to correctly interpret Germany's foreign educational and cultural policy at all stages of its historical development. The paper uses historical analysis to chronologically describe the formation of the pan-European and German education and science policies. Comparative analysis is used to identify the peculiarities of academic mobility in Germany and in the European Union as a whole, as well as to trace the evolution of academic cooperation between states.

The study identifies three stages of formation and development of academic mobility in Germany: the period of academic mobility's origin (XIV century - mid-twentieth century); the period of development of inbound mobility (mid-twentieth century - 80s of the twentieth century); the period of development of bilateral mobility (80s of the twentieth century - first quarter of the twenty-first century).

It is stated that the signing of the Bologna Declaration had a tremendous impact on the development of international cooperation and the development of mobility between higher education institutions in Germany and the countries participating in the Declaration. It has been established that academic mobility is an effective mechanism for creating the image of the state and also has a mass effect.

Keywords: stages of development, academic mobility, Bologna Declaration, Lisbon Convention, universities, higher education institutions, Germany.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Akademychna mobilnist yak faktor intehratsii Ukrainy u svitovyi naukovo-osvitnii prostir". *Analitychna zapyska*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/akademychna-mobilnist-yak-faktor-integracii-ukraini-u-svitoviy> (data zvernennia: 01.09.2023)

- [2] Bolonska deklaratsiia. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://euroosvita.net/prog/data/attach/1038/BOLOGNA_DECLARATION.pdf (data zvernennia: 01.09.2023)
- [3] Verbytska S. V. (2009). Mizhnarodna studentska akademichna mobilnist: etapy rozvytku ta subiekty orhanizatsii. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu. Vypusk 45.S.20-26.
- [4] Karpenko M. M. Priorytety rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini v rusli zahalnoievropeiskykh tendentsii [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.niurr.gov.ua> (data zvernennia: 03.09.2023).
- [5] Ofitsiyni sait DAAD [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: www.daad.de. (data zvernennia: 03.09.2023).
- [6] Sliusarenko O. M. (2015). Rozvytok naivyshchoho universytetskoho potentsialu v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia. Kyiv : Priorytety. 384 s.
- [7] Skyba T. Yu. (2013) Analiz stanu i tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini. Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia. Vyp. 202. T. 214. S. 136–140
- [8] Sushyk, O., Sushyk, I. (2019). Akademichna mobilnist ukrainskykh studentiv v istorychnii retrospektyvi: vytoky, napriamy, motyvy. Osvitohiia, (8), s.8–18.
- [9] Fedorova I. I. Akademichna mobilnist ukrainskykh studentiv suchasnoho osvitnoho prostoru [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://osvita.ua/abroad/higher_school/39508/
- [10] Altbach, Ph. G. (2002). Knowledge and education as an international commodity: the collapse of the idea of the common good. International Higher Education, 28, 2-5.
- [11] Altbach, Ph. G., Knight, J. (2007). The internationalization of Higher Education; motivation and realities. Journal of Studies in International Education, 11.
- [12] Baron, B. (1993). The Politics of Academic Mobility in Western Europe. Higher Education Policy, 6(3), 50-54.
- [13] Bradbury, S. (2004). Libanius' Letters as Evidence for Travel and Epistolary Networks among Greek Elites in the Fourth Century. Travel, Communication and Geography in Late Antiquity: Sacred and Profane / Eds. L. Ellis, F.L. Kidner. Aldershot / Burlington, P. 73-80.
- [14] Lisbon European Council (2000) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
- [15] Teichler, U. (2009). Internationalisation of Higher Education: European Experiences. Asia Pacific Education Review, 10, 93-106
- [16] Chitoran, D. (1988). Student mobility in the Europe region: a statistical evaluation / D. Chitoran, V. Nicolae. Higher education in Europe, 8, 3, p. 51.
- [17] Kerr, C. (1994). Higher education cannot escape history: issues for the twenty first century. Suny Series Frontiers in Education. Albany: State University of New York Press. – 248 p.
- [18] Powell, J.J.W. (2010). Comparing Transfers of Skill Formation Institutions in Germany, Great Britain and the United States. Presentation at the INVEST Workshop. Institutional Change at the Nexus of Vocational and Higher Education. Berlin: WZB, 16.
- [19] Waters, J. L. (2007). Roundabout routes and sanctuary schools: The role of situated educational practices and habitus in the creation of transnational professionals, Global Networks, 7 (4), 477–497.

УДК 374.14/268(14.4)

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-70-240-252

Опушко Надія Романівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-3013-2675
hmarka52@gmail.com

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Анотація. Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти прогнозує зміну результативно-цільової основи навчання (знання, вміння, навички) на компетентнісну модель підготовки. Вимогами до засвоєння освітньої програми є загальні та фахові компетентності, які необхідні для присвоєння випускнику відповідної кваліфікації. Впровадження компетентнісного підходу у